

123. Fehérvárcsurgó, Károlyi-kastélypark (KÖH 87897)

(Fejér megye) B

A Szent István Király Múzeum régészeti megfigyelést végzett Fehérvárcsurgón, a Károlyi-kastélypark parkrekonstrukciója során, 2014 augusztusában és októberében. A kastélypark tópartjának rézsűzése közben, a rézsűből, a középső bronzkori mészbetétes edények népe kultúrájához tartozó két urnasír került elő.

Az első sír négy, a talajvíz és a kivitelezési munkálatok által erősen roncsolt edény töredékeit tartalmazta. A rossz megtartású töredékek erősen morzsolódtak, a restaurálás után sem voltak értékelhető állapotban. A második sír feljebb helyezkedett el a rézsűben, megkímélt állapotban volt. A sírban egy nagy méretű, teljesen kiegészíthető urna volt, az urna belsejében két teljesen ép, fényezett felületű, mészbetéttel díszített füles bögre helyezkedett el a hamvak felett. A leletek a mészbetétes edények népe kultúrája észak-dunántúli csoportjának idősebb fázisába sorolhatók.

A lelőhelyről az urnasírok előkerüléséig nem rendelkezünk adatokkal. Az ismert mészbetétes kultúrába tartozó temetők alapján további sírok lehetnek még a partfalban, illetve a kastélypark D-i részén.

Munkatársak: Pozsgai Helga régész, Varjaskéri Máté Balázs és Kiss László régésztechnikusok.

SAVANYÚ BÁLINT

124. Felsővadász, Bodó-szőlő (KÖH 88207)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kő

A Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépítményben (Édelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem) című projekt kapcsán Szendrőlád, Ládbesenyő, Balajt, Damak, Hegymeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaújszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan előzetes régészeti dokumentációt készített a Herman Ottó Múzeum a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

A régészeti érdekű terület Felsővadász falutól DK-re, Selyeb és Felsővadász falvak határán, egy névtelen É–D irányú hegygerinc É-i végén található. Itt egy 50×50 m-es területen szórványos középkori kerámiát gyűjtöttünk.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczi Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József és Toronya Zsolt.

FEKETE LÁSZLÓ

125. Füzesabony, Kastély-dűlő III. (KÖH 49649)

(Heves megye) Ő, I

A füzesabonyi 2. sz. hulladéklerakó rekultivációjához kapcsolódó szakfelügyelet során (2014. augusztus 21.–szeptember 25.) két gödör és egy kút került elő. A vizsgált terület Füzesabony külterületén, a várostól ÉNy-ra, a 3. sz. és a 33. sz. főút kereszteződése mellett, DNy-ra, a Laskótól mintegy 500 m-re ÉK-re található, mintegy 118 m tengerszint feletti magasságban, az egykori érseki kastély helyén, őskori telep és kora Árpád-kori temető területére esik.

Az 1. objektum kerek alaprajzú, ívelt aljú gödörrel, betöltése homogén, kötött sötétbarna agyagos humusz, leletmentes. A 2. objektum szintén kerek alaprajzú, ívelt falú és aljú gödör, betöltésében kötött sötétbarna és közép-barna agyagos humusz váltakozik. Leletanyaga: kevés őskori kerámia. A gödrök pontosabb kora bizonytalan. (A földmunkák nem terjedtek ki a lelőhely egész területére, ezért a negatív megfigyelések csak a terület egy kis részére érvényesek.)

A nagy méretű, íves kváderekkel kövezett kút nagy valószínűséggel az egykor a területen állt, a 19. században épült érseki kastélyhoz köthető. Mivel a kút vélhetően a pusztaszikszói érseki kastély utolsó épített nyoma, megőrzését és bemutatását indokoltnak tartjuk.

HALÁSZ ÁGOSTON

126. Füzér, Vár (KÖH 16582)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Á, Kk, Kő

A miskolci Herman Ottó Múzeum Régészeti Tára 2014. augusztus közepétől november közepéig végezte tervátadását a füzéri Felső-vár területén. A régészeti kutatómunka a vár 2014 nyarán megkezdett kiépítésével párhuzamosan zajlott. Az építészeti terveknek megfelelően azokon a területeken – elsősorban pinceterekben – végeztünk feltárást, amelyeket a kiépítés során drasztikusan átalakítanak vagy megsemmisítenek.

A kutatást az ún. Tárház alatti pince K-i falának lokalizálásával kezdtük. Ennek a falazatnak a föld alatt megbúvó alapozását, pontosabban annak felületét azonosítottuk. A munkát az ún. Ebédőpalota alatti pince feltáráásával, a kiviteli tervekben szereplő szintekig történő szintsüllyesztéssel folytattuk. A süllyesztés során a helyiség D-i falának – azaz a D-i várfalnak – belső oldalán előkerült az átlag 15–20 cm széles alapozási kiugrás. A tervezett kivitelezési szint elérése során szisztematikusan eltávolítottuk a középkori rétegeket, megtisztítottuk a helyiség kétharmadát elfoglaló, É felé lépcsőzetesen emelkedő természetes sziklafelszín is. A helyiség K-i falát, melyben egy nagy méretű teherhárító ív is megmaradt, erre a sziklafel-színre alapozták. A helyiség még meglévő falait, valamint a teherhárító ívet részletesen dokumentáltuk. Az utóbbi – kivitelező által végzett – elbontását követően jól azonosíthatóvá vált a falazat utólagos bekötése a külső D-i várfalba.

A Várkápola előtti, ún. Gerendás-pince területének K-i harmadában vált szükségessé a régészeti célú szintsüllyesztés. A nagyköves, fekete humuszos, Árpád-kori feltöltési rétegben az épület K-i falának alapjait már nem találtuk meg. A Várkápola falához futó keresztfal D-i szakaszán alapozásra nem számíthatunk, mivel itt egy nagy méretű, boltozott nyílás biztosította a közlekedést a pincehelyiségek között. Ebben a helyiségben is azonosítottuk a D-i várfalszakaszon (azaz a Várkápola É-i falában) egy 25 cm széles alapozási kiugrás nyomait. Ennek az alapozásnak a kövei porózus kötőanyagban, lazán helyezkedtek el. Megtisztítottuk ennek a helyiségnek az ÉNy-i negyedét is, feltárva így az itt meglévő természetes szikla É felé emelkedő tömbjét.

Az alsó várudvarszakasz területén 2009–2011²⁴ között feltárt ciszterna kiépítéséhez kapcsolódóan, annak környezetében régészeti feltárást végeztünk. A felső humuszréteg eltávolítá-

24 RKM 2011, 55–56.

sát követően azonosítottuk a várudvar utolsó, 17. századi sárga agyagos járósíntjét. Ezt elbontva még lehetőségünk volt az ez alatt lévő feltöltési réteg vizsgálatára is. A beruházás által érintett mélységig végeztük a feltárást, mely átlagosan 40–50 cm volt. Így a mélyebben húzódó, a korábbi korszakhoz tartozó rétegek teljes feltáráására már nem volt módunk.

A 16. században emelt Ny-i, ún. Alsó-bástya területén a kivitelező által elvégzett elsődleges földmunkákat követően nyílt lehetőségünk a védmű K-i részén a várfalak külső és belső síkjának meghatározására. A várfalakat itt is a természetes, lépcsőzetes sziklafelszínre alapozták. Az 1,5 m hosszú K-i falsík kivételével, ezen a részen felmenő falszakaszok lényegében nem maradtak fent. A bástya K-i végében 4 m vastag falak belső síkja a hegy emelkedő sziklafelületeihez simult.

A Felső-vár külső fala mellett, a kaputoronytól É-ra jelöltünk ki három kutatóárkot az itt futó rétegsor vizsgálatára. A két nagyobb méretű 2014/1. árok (190×170 cm), 2014/2. árok (270×320 cm), valamint egy kisebb kutatóblokk a 2014/3. árok (100×250 cm) területén közepes mennyiségű kései, 17. századi kerámiaanyagot találtunk. A sziklafelszín, egy barna erdei talajt és közepes mennyiségű omladékból származó követ tartalmazó réteget tudtunk csak azonosítani.

A 2014. évi feltárás utolsó szakaszában az ún. Rimay-ház (korábban már kutatóárkokkal vizsgált) rétegeinek szisztematikus bontását végeztük el ásátás keretében, a kivitelező által meghatározott mélységig. A helyiség Ny-i felében két meszes-habarcos járósíntet, egy ezek között lévő feltöltési szintet – innen egy 1482-as években vert Hunyadi Mátyás dénár is előkerült –, továbbá a tér É-i falánál azonosított alapozási kiugráshoz kapcsolódó építési szintet, végül az ez alatt húzódó szintkiegyenlítő réteget távolítottunk el, mintegy 3 m-es mélységig.

A feltárás közben a helyiség K-i falának belső síkja, melytől K-re egy eddig még nem kutatott terület húzódik, instabillá vált. A falsíkot dűcoltuk, majd érintett szakemberek bevonásával tartott konzultáció eredményeképp a terület K-i felének teljes feltárást – mivel szükségessé vált a falazatok visszabontása, a mögöttük lévő várudvari területek régészeti módszerekkel történő kutatása, lesüllyesztése is – a következő évre halasztottuk. A Rimay-ház K-i felében így ez évben csupán csak a felső két járósínt feltáráására maradt lehetőségünk.

Régészeti szakfelügyelet keretében elvégeztük a Várkáporna külső homlokzatainak a falszövetben megfigyelhető falelválások, másodlagos helyzetben lévő faragott kövek rajzi felmérését, fotódokumentálását, majd ugyanerre lehetőségünk nyílt a kápolna alatti ún. Szalonnás-pince falszövevei esetében is. Megállapításaink szerint a Várkáporna utólagosan épült a D-i várfal addig többszörösen javított külső falsíkjához. Megfigyelhető volt, hogy a D-i várfal Ny-i szakaszának külső síkjában látható fehér tufaköves javítás befut a kápolna falcsatlakozása mögé. Ugyanezt tapasztaltuk a kápolna K-i falánál is. A falszövetben meghatározott, másodlagosan felhasznált faragott kőanyagban – többek között – megtalálható volt a feltételezhető első kápolna boltozati bordáinak, sőt boltozati csomópontjának több darabja is. Emellett kiemelendő, hogy a D-i falban található, az első kápolna feltételezett DK-i sarkát alkotó faragott kövek egy további példánya jelentős magasságban, a D-i falszövet Ny-i felében került elő.

Arra, a várkápornával kapcsolatos alapvető kérdésre, hogy maguk a D-i falban látható sarokkövek eredeti helyzetükben vannak-e, kutatásunk után sem adhatunk megnyugtató választ. Az azonban kiderült, hogy a három, egymás felett elhelyezke-

dő, nagy méretű kő közül csak az alsó kettőn figyelhető meg egy jellegzetes, 135 fokos éltörés. A legfelső, anyagában is eltérő elemen ez már nem található meg. A faragott kövek alatt, a sziklafelszínen ugyanakkor két sorban andezitből rakott kiegyenlítő sorokat azonosítottunk, melyek törés nélkül haladnak tovább K-i irányba a sarokkövek K-i szélétől. A vizsgált kövek környezetében falelválás, kötőanyag- vagy kőanyag-váltás nem figyelhető meg.

A részletesen dokumentált munka végén nem jelenthetjük ki egyértelműen, hogy a sarokkövek egy korábbi kápolna *in situ* megmaradt részét alkotják. Ugyanakkor az sem bizonyítható, hogy a mai kápolna építésekor – legalábbis a sarokkialakítás tekintetében – termódosítás történt volna, mivel a faragott „sarokkövek” alá lerakott szintkiegyenlítő sorok már a téglalap alaprajzú kápolna formájához igazodnak. A Ny-i fal mélyebben fekvő lábazati kiugrása egy periódusban épült a falazat felmenő részeivel, azaz az első kápolna maradványai itt sem figyelhetőek meg. Véleményünk szerint a ma is álló Várkáporna az alapjaitól újonnan épült, s építése során falai alsó részében falazóanyagként felhasználták egy előző épület egyes faragott kőelmeit.

A Várkápornától Ny-ra eső falszakasz kivitelező általi viszszaosztása során derült fény arra, hogy az eddig egységesnek gondolt várfalat belülről, ismeretlen időben megvastagították, azaz köpenyesték. Ebbe az 50 cm vastagságú belső falvastagításba vésték bele utólag az ún. Tárház alatti pince és az ún. Gerendás-pince közti átjáró D-i boltvállát is. A falvastagítás kora a belső területek korábbi szintsüllyesztése miatt már nem volt meghatározható. A kivitelezés előrehaladása miatt azt sem tudtuk megállapítani, hogy milyen hosszúságban érintette e köpenyezés a D-i várfalat.

GÁL VIKTOR

127. Gamás, Országúti-Studentca (KÖH 72173)

(Somogy megye) B

A Kaposvári Rippl-Rónai Múzeum a Dél-balatoni szennyvíz-program keretében végzett megelőző feltárást a lelőhelyen. 2014 augusztusában először a terület K-i sávjában, a 67-es út mellett, majd a dombtetőn nyitottunk 3 m széles árkot, a vezető nyomvonalán. Az utóbbi területen egy bronzkori gödör és egy árok került kibontásra.

Munkatársak: Cserép Tamás, Papp Zoltán, Nyári Zsolt és Stunya Péter.

MOLNÁR ISTVÁN – NÉMETH PÉTER GERGELY

128. Gödöllő, Szabadság tér (Grassalkovich-kastély)

(MRT MRT 11. k. 10/1. lh., KÖH 25973)

(Pest megye) Kú

A Gödöllői Királyi Kastély Közhasznú Nonprofit Kft. (továbbiakban: Megbízó) megbízásából 2014. április 22. és május 12. között a Grassalkovich-kastély nyári lovardája területén, 320 m²-en végeztünk régészeti kutatásokat. A tervszatás célkitűzése Grassalkovich I. Antal gróf kedvenc lovának, Schimmel szobrának felkutatása volt. A szobor egy 1930-as képeslapról már ismert volt, azonban 1945 után nyoma veszett. 2012-ben egy szovjet harcokosiállás betontömbjének elbontásakor a Schimmel-szobor törzsét megtalálták, a talapzat, végtagok és a fej azonban hiányzott.